

Loos alarm

Bruinvissterfte in Nederland

Chris Smeenk

Op 31 juli 1991 en volgende dagen verschenen er in verschillende kranten berichten over sterfte van bruinvissen in het Nederlandse Waddengebied. Gezien de vragen die deze persberichten hebben losgemaakt, is een korte reactie hier op haar plaats.

'Een bruinvis hoort in zee te zwemmen ...'. Aangespoelde bruinvis, Terschelling, oktober 1973.

Foto R. van Assen

De statistieken van gestrande walvisachtigen op de Nederlandse kust worden bijgehouden door het Rijksmuseum van Natuurlijke Historie te Leiden. Elke drie jaar verschijnt er een overzicht met meldingen in het tijdschrift *Lutra*. De strandingsgegevens van de bruinvis *Phocoena phocoena* zijn uitgewerkt door Smeenk (1987) en Smeenk & Addink (1990). Na een aanvankelijke toename van het aantal opgeven sinds 1970, het jaar waarin een nieuw meldingssysteem werd opgezet, stabiliseerden de jaartotalen zich rond 1980.

Natuurlijk verschijnsel

De laatste paar jaar vinden wij een geringe toename van het aantal meldingen van gestrande bruinvissen. Of deze tendens zich voortzet, moeten we afwachten. In elk geval dienen we twee zaken goed te beseffen:

Na het uitbreken van de 'zeehondenziekte' in 1988 is men in het algemeen meer alert geworden op gestrande zeezoogdieren. Vooral aan de Zeehondencreche te Pieterburen worden sindsdien meer meldingen doorgegeven dan voorheen. De meeste daarvan betreffen bruinvissen, afkomstig van de Waddeneilanden. De Waddeneilanden waren tot dan toe altijd enigszins ondervertegenwoordigd in de strandingslijsten. Een grotere oplettendheid in een bepaald gebied heeft haast van-

zelf een groter aantal meldingen tot gevolg, zonder dat er sprake hoeft te zijn van grotere aantallen aangespoelde bruinvissen.

De laatste jaren worden er door zeevogelwaarnemers meer bruinvissen in de Nederlandse kustwateren gezien. Deze gegevens moeten nog worden uitgewerkt, maar Camphuysen (1991a, b) vermoedt dat de bruinvis inderdaad in aantal toeneemt.

Als de populatie bruinvissen in onze wateren stijgt, dan heeft dit, bij een gelijkblijvend sterftepercentage, een groter aantal aangespoelde dieren tot gevolg. We gaan er daarbij vanuit, dat de toename van de populatie het gevolg is van migratie van dieren naar onze kustwateren. In dit geval is een hoger aantal strandingen een afspiegeling van deze toename, dus in feite een goed teken.

Niet verontrustend

Op velen maakt een dode bruinvis of dolfijn op het strand een diepe indruk. Zo'n vondst leidt wel eens tot emotionele uitspraken, zoals: "een bruinvis hoort in zee te zwemmen, niet dood op het strand te liggen", zoals ik eens las in een tijdschrift van een grote milieubeschermingsorganisatie. Men vergeet dan dat geboorte en dood nu eenmaal bij elkaar horen en dat een dood dier een even natuurlijk verschijnsel is als een pasgeboren jong.

Geheel anders wordt dit uiteraard, wanneer zich plotselinge epidemieën voordoen, zoals de virusinfectie bij de gewone zeehond *Phoca vitulina* in 1988 en de sterfte onder de gestreepte dolfijnen *Stenella coeruleoalba* in de Middellandse Zee in 1990 en 1991: en de ziekte is nog steeds niet uitgewoed. Zou zo iets het geval zijn bij onze bruinvissen, dan zal dit zeer spoedig worden opgemerkt, gezien de intensiteit waarmee gestrande dieren worden gemeld, verzameld en onderzocht.

Tot nu toe is er, gelukkig, geen enkele reden om aan te nemen dat het sterftepercentage van de bruinvis in onze kustwateren toeneemt. Dat er in twee bruinvissen een virus is gevonden dat verwantschap vertoont aan het "zeehondenvirus", is op zichzelf niet verontrustend. Deze morbillivirussen komen meer voor in het dierenrijk en gezonde populaties hebben hiertegen over het algemeen voldoende weerstand. Bovendien is men pas naar virussen in bruinvissen gaan zoeken na de zeehondens-

sterfte in 1988. Wel moeten wij natuurlijk alert blijven: deze groep virussen veroorzaakt ernstige ziekten, zoals rundpest, hondeziekte en mazelen. De sterfte onder de gestreepte dolfijn, eveneens veroorzaakt door een morbillivirus, bewijst dat plotselinge epidemieën onder walvisachtigen wel degelijk tot de mogelijkheden behoren. Vooral als de weerstand van de dieren afneemt, bijvoorbeeld door verslechtering van voedsel- of milieuomstandigheden, kan zo'n virus opeens hevig toeslaan. Bovendien kunnen er door mutatie plotseling nieuwe, zeer virulente, stammen van virussen ontstaan, waartegen de "gastheer" niet direct bestand is.

Wij blijven dus op alles bedacht, maar de persberichten van juli en augustus zijn in elk geval voorbarig en misleidend.

Literatuur

- Camphuysen, C.J., 1991a. Handleiding voor de determinatie van walvisachtigen *Cetacea* in de Noordzee. Huid & Haar 10:2-14.
Camphuysen, C.J., 1991b. Het herkennen van de bruinvis *Phocoena phocoena* op zee. Huid & Haar 10:31-37.
Smeenk, C., 1987. The harbour porpoise *Phocoena phocoena* (L., 1758) in the Netherlands: stranding records and decline. Lutra 30:77-90.
Smeenk, C. & M.J. Addink, 1990. The harbour porpoise in Dutch waters: evidence from stranding records. International Whaling Commission, Document SC/42/SM27:1-8.

C. Smeenk, Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Postbus 9517, 2300 RA Leiden.

Voor onderzoek aan gestrande walvisachtigen is het van belang dat elk dier zo spoedig mogelijk op onderstaande telefoonnummers aan het museum wordt doorgegeven. Ook meldingen van rotte karkassen zijn welkom: vaak is daaraan nog van alles te zien. Het museum probeert steeds zo veel mogelijk exemplaren te bergen en nader te onderzoeken.

C. Smeenk of M.J. Addink, Rijksmuseum van Natuurlijke Historie, Postbus 9517, 2300 RA Leiden. Telefoon 071-143844, buiten werktijden 071-175066 (NL).